

راهنمای برنامه درسی تاریخ

در دوره متوسطه

(رشته ادبیات و علوم انسانی)

«قسمت نخست»

اشاره:

تهیه راهنمای برنامه درسی، نخستین قدم برای تولید مواد آموزشی است و مرحله‌های بعدی، نظیر نظرسنجی درباره راهنما، تألیف جدید، اجرای آزمایشی، اعتباربخشی و... همگی پس از تهیه راهنمای برنامه درسی صورت می‌گیرد.

ضرورت انتشار راهنمای برنامه درسی تاریخ در دوره متوسطه، در جریان گفت و گویا دبیران تاریخ احساس شد، دسترسی به این سند، می‌تواند برای مفید باشد. اعضای شورای برنامه‌ریزی گروه تاریخ، در زمان تهیه این مجموعه عبارت بودند از آقایان، دکتر عبدالرسول خیراندیش، دکتر منصور صفت‌گل، دکتر جواد عباسی، دکتر حسین مفتخری، مسعود جوادیان، نصرالله صالحی، مجتبی مقصدی.

مقدمه

درس تاریخ از جمله درس‌هایی است که با وجود اهمیت آن، هنوز جایگاه واقعی خود را در نظام آموزشی کشور ما به دست نیاورده است. درباره دلایل این وضع، دیدگاه‌های گوناگونی وجود دارد که هر یک از زاویه‌ای به این موضوع توجه کرده‌اند. در مجموع عواملی چون: بیان نشدن اهمیت این درس در سطح جامعه، به ویژه دانش‌آموزان، توجه ناکافی به موقعیت این درس در بین برنامه‌های درسی، کمبود معلمان کارآمد، مشکلات مربوط به حجم، محتوا و کیفیت فیزیکی کتاب‌های درسی، کمبود امکانات و وسایل آموزشی و کمک‌آموزشی، نامناسب بودن شیوه‌های ارزش‌یابی از آموخته‌های دانش‌آموزان که مطالب درس تاریخ را تا حد یک سلسله محفوظات موقت تنزل داده است، در این زمینه مطرح شده است.

واقعیت این است که همه موارد بالا به گونه‌ای مانع از تحقق هدف‌های مورد انتظار از آموزش تاریخ هستند. مشکل دیگری نیز وجود دارد و آن ناهماهنگی میان مؤلفه‌های گوناگونی است که در شکل‌گیری و به اجرا درآمدن یک برنامه درسی وجود دارد. حال آن‌که حتی بسیج نیروها و امکانات فقط برای رفع یکی از این مشکلات، نمی‌تواند در این باره راه‌گشا باشد. برای دستیابی به شرایطی بهتر، باید به همه عوامل و ارکان (از قبیل: معلم، کتاب درسی، روش، ابزار، دانش‌آموز و...) یک جا توجه شود و تصمیم‌گیری درباره هر یک از آن‌ها همراه توجه به بقیه باشد.

خوشبختانه در سیاست‌گذاری‌های جدید وزارت آموزش و پرورش، گرایش برای توجه جدی‌تر به مسائل مذکور و کوشش برای حل آن‌ها به چشم می‌خورد. از جمله حرکت‌هایی که برای بهبود وضع آغاز شده است، بازنگری در شیوه‌های تدریس و ارزش‌یابی، توسعه فعالیت‌ها و تولیدات در عرصه فناوری آموزشی، به کار گرفتن معلمان متخصص و تشکیل دوره‌های مختلف برای بازآموزی معلمان، بهبود نسبی وضع چاپ کتاب‌های درسی و مطرح شدن رویکردهای جدید در فرایند آموزش است.

با این همه، برای هدفمند و مؤثرتر کردن این تلاش‌ها و ربط دادن آن‌ها به کلاس درس، و نیز برای جلوگیری از مداخله و مزاحمت در انجام فعالیت‌ها، پیش از هر چیز، به تدوین برنامه‌های جامع‌نگر و در عین حال دقیق در مورد موضوعات درسی مختلف نیاز است. چنین برنامه‌ای در واقع منشور و راهنمای عمل مجریان، اعم از: برنامه‌ریزان و کارشناسان، مؤلفان کتاب‌های درسی، معلمان، متولیان ارزش‌یابی از پیشرفت تحصیلی، تهیه‌کنندگان ابزار و وسایل کمک‌آموزشی و... است. در این راستا، «گروه تاریخ» دفتر

برنامه‌ریزی و تألیف درصدد برآمد برنامه درسی جدیدی برای تاریخ دوره متوسطه تهیه کند. برای این کار، شورایی با حضور استادان تاریخ، کارشناسان گروه تاریخ دفتر، کارشناسی برنامه‌ریزی درسی و تعدادی از دبیران تاریخ، با نظارت مسؤولان این دفتر تشکیل شد و پس از چندین جلسه بحث و بررسی و انجام کارهای مقدماتی و تکمیلی، برنامه حاضر برای نظرخواهی و سپس اجرا تهیه شده است. اگرچه برای آشنایی با ویژگی‌ها و نوآوری‌های این برنامه، مطالعه مجموعه مطالب آن راه‌گشا است، ولیکن در این جا عمده‌ترین خصوصیات آن به طور خلاصه ذکر می‌شود:

۱. در نظر گرفتن برنامه درسی تاریخ دوره متوسطه در یک قالب واحد، چنان‌که میان بخش‌های آن در پایه‌های مختلف تحصیلی، ارتباطی منظم و ساختاری روشن و منسجم برقرار باشد (ارتباط عمودی). بعلاوه، رابطه این برنامه با برنامه‌های درسی دیگر به ویژه: تاریخ ادبیات، متون ادبی، جغرافیا، جامعه‌شناسی و دینی، قبل از اجرا مشخص باشد (ارتباط افقی).

۲. جامع‌نگری به همه عوامل مؤثر در آموزش تاریخ، به گونه‌ای که جایگاه ضوابط و اصول تألیف کتاب، آموزش معلمان، روش‌های تدریس، روش‌های ارزش‌یابی و وسایل و امکانات مورد نیاز، به طور هم‌زمان مشخص شده باشند.

۳. توجه جدی به روش‌های جدید آموزش که فعال کردن دانش‌آموزان و دخالت دادن آن‌ها در فرایند «یاددهی-یادگیری»، متنوع کردن شیوه‌های تدریس، توسعه به کارگیری وسایل آموزشی و کمک‌آموزشی و تغییر در شیوه‌های موجود ارزش‌یابی، از محورهای اساسی آن است.

۴. تأکید بر تناسب هرچه بیشتر «محتوا» و «شرایط اجرای برنامه درسی» با توانایی‌ها، علاقه‌ها و نیازهای دانش‌آموزان و همخوانی آن‌ها با عواملی چون زمان تدریس (تعداد واحدها). این تناسب در مورد کتاب‌های درسی، ناظر بر تغییر در زبان نوشتاری، تنوع مواد و مطالب تاریخی و پیشگیری از افزایش بی‌قاعده حجم کلی کتاب‌ها است.

۵. تغییر در گزینش و دسته‌بندی مطالب تاریخی، محدودتر کردن موضوعات، توجه به گرایش‌های متفاوت تاریخ (تاریخ ایران، تاریخ جهان، تاریخ فرهنگ، تمدن و...) و پرهیز از تاریخ صرفاً سلسله‌ای. استفاده از نتایج جدیدترین پژوهش‌ها درباره هر موضوع، خودداری از ورود به جزئیات رویدادها، اسامی، سال‌ها (مگر در مواردی که برای به تفکر واداشتن یادگیرنده یا به دلیل اهمیت خاص یک موضوع لازم باشد) و استفاده از عنوان‌ها و عبارات‌های جذاب،

از جمله مصداق‌های این تغییر هستند.

برای دانش‌آموزان رشته ادبیات و علوم انسانی در دوره سه ساله متوسطه (دبیرستان)، دو درس تاریخ به شرح زیر در نظر گرفته شده است:

۱. تاریخ ایران و جهان (۱)، سال دوم، ۴ واحد، ۴ ساعت در هفته

۲. تاریخ ایران و جهان (۲)، سال سوم، ۳ واحد، ۳ ساعت در هفته

دانش‌آموزان دیگر رشته‌ها (تجربی، ریاضی فیزیک، فنی حرفه‌ای و کاردانش)، تنها ۲ واحد از این درس را با عنوان «تاریخ معاصر ایران»، در سال سوم دبیرستان می‌خوانند که پیش‌تر برای آن راهنمای برنامه درسی جداگانه‌ای تدوین شده است.

لازم به یادآوری است که با توجه به بازنگری اخیر در برنامه‌های دوره متوسطه، درس‌های مذکور در قالب نظام سالی - واحدی (نه نیمسال واحدی) ارائه می‌شود. در ضمن باید توجه داشت، دانش‌آموزانی که وارد دوره متوسطه می‌شوند، در دوره‌های ابتدایی و راهنمای آشنایی اجمالی با رویدادهای مهم تاریخی، به ویژه تاریخ ایران کسب کرده‌اند و این نکته در طراحی برنامه دوره متوسطه در نظر گرفته شده است. در واقع، برنامه درس تاریخ در دوره متوسطه، به دنبال آن است که دانش و تفکر تاریخی دانش‌آموزان را کامل و آنان را به تداوم مطالعه تاریخ، تشویق کند.

برای تهیه این برنامه، منابع و مراجع مختلفی مورد نظر و ملاک عمل قرار گرفته‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

- الف) هدف‌های آموزشی دوره متوسطه در حیطه‌های مختلف؛
- ب) اصلی‌ترین منابع و مآخذ و تحقیقات تاریخی مربوط به تاریخ ایران و جهان در دوره‌های مختلف؛
- ج) مباحث و نوشته‌های مربوط به برنامه‌ریزی درسی و تألیف کتاب درسی؛

د) نتایج اظهارنظرهای دبیران، دانش‌آموزان و صاحب‌نظران در چند سال گذشته پیرامون درس تاریخ، کتاب‌های درسی و...

با تمام تلاش‌های انجام شده، بدیهی است که این برنامه با اظهارنظرهای بعدی قابل اصلاح و تکمیل خواهد بود. با این مقدمه، به بحث تفصیلی درباره هر یک از قسمت‌های برنامه می‌پردازیم:

هدف‌های کلی درس تاریخ در دوره متوسطه

الف) هدف‌های شناختی:

۱. تعمیق آشنایی با ضرورت مطالعه تاریخ و روش کار مورخان؛

۲. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین تحولات سیاسی - اجتماعی - فرهنگی و تمدن ایران و جهان در طول تاریخ؛

۳. آشنایی با جایگاه تاریخ ایران در تاریخ جهانی؛

۴. آشنایی با مفهوم تغییر و تداوم در تاریخ؛

۵. تعمیق آشنایی با شخصیت‌های مهم و مؤثر در تاریخ، با تأکید بر مفاخر ملی - دینی؛

۶. تعمیق آشنایی با جغرافیای تاریخی ایران و جهان با تأکید بر تاریخ ایران؛

۷. درک علت‌های پیدایش و زوال تمدن‌ها و دولت‌ها؛

۸. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین آثار و بناهای تاریخی ایران و جهان.

ب) هدف‌های نگرشی و ارزشی

۱. تقویت حس خودشناسی و خداشناسی از طریق تأمل در تاریخ و عبرت‌آموزی از آن؛

۲. بزرگداشت شخصیت‌های بزرگ تاریخی نظیر پیامبران، امامان و مفاخر ملی - دینی، الهام‌پذیری از آنان و برانگیختن حس بیزاری از ستمگران و خائنان؛

۳. ارج نهادن به ارزش‌های اسلامی - انسانی از قبیل: عدالت‌طلبی، سخت‌کوشی، درست‌کاری، علم‌آموزی و...

۴. تقویت حس میهن‌دوستی و ارج نهادن به خدمات و فداکاری‌های پیشینیان و ایجاد آمادگی برای دفاع از میهن و مقابله با تهاجم فرهنگی؛

۵. تقویت حس احترام به سایر ملت‌ها و پرهیز از یک‌سوی‌نگری و خودبینی از طریق تأمل در دستاوردها و تعاملات تمدنی آنان و اعتقاد به سهیم دانستن همه ملت‌ها در تعیین سرنوشت جامعه بشری؛

۶. علاقه‌مندی به مطالعه تاریخ و حفظ میراث فرهنگی؛

۷. تقویت روحیه عبرت‌آموزی از رویدادهای تاریخی و مؤثر ساختن تاریخ در زندگی و عمل.

ج) هدف‌های مهارتی

۱. برخوردار شدن از توانایی نسبی برای تجزیه و تحلیل رویدادهای تاریخی؛

۲. توانایی انجام یک پژوهش ساده تاریخی و ارائه گزارش درباره موضوعات تاریخی؛

۳. توانایی استفاده از عکس، نقشه و نمودار تاریخی و تفسیر، تحلیل و مقایسه آن‌ها؛

۴. توانایی مطالعه روشمند و مؤثر نوشته‌های تاریخی؛

همراه با الهام گرفتن از آنان و برانگیختن حس بیناری از ستمگران و خائنان؛

۴. ارج نهادن به ارزش‌های اسلامی- انسانی از قبیل عدالت‌طلبی، سخت‌کوشی، علم‌آموزی و درست‌کاری؛

۵. تقویت حس خودباوری ملی و دینی، آمادگی برای دفاع از میهن و مقابله با تهاجم فرهنگی؛

۶. دست‌یابی نسبی به پیش و نگرش تاریخی؛

۷. احترام به سایر ملت‌ها و پرهیز از یک‌سونگری و خودبینی از طریق اندیشیدن در دستاوردها و تعاملات تمدنی آنان تا قرن دهم هجری؛

۸. تقویت علاقه به میراث فرهنگی و حفظ آن به‌ویژه میراث ایرانی- اسلامی؛

۹. تقویت حس همدلی با مسلمانان جهان.

ج) هدف‌های مهارتی

۱. توانایی انجام یک پژوهش ساده تاریخی و ارائه گزارش درباره موضوعات تاریخی تا قرن دهم هجری؛

۲. توانایی نسبی برای تجزیه و تحلیل رویدادهای مهم تاریخی تا قرن دهم هجری؛

۳. توانایی مطالعه روشمند و مؤثر نوشته‌های تاریخی تا قرن دهم هجری؛

۴. توانایی اولیه برای تجزیه، تحلیل و مقایسه عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای تاریخی و بهره‌گیری علمی از آثار و منابع تاریخی؛

۵. توانایی استدلال درباره اهمیت تاریخی ایران تا قرن دهم هجری؛

۶. توجه و حساسیت عملی نسبت به میراث فرهنگی ملی و جهانی و تمامیت ارضی کشور؛

۷. توانایی ترسیم خط زمان و تقسیم آن؛

۸. توانایی استدلال درباره اهمیت تمدن اسلامی و جایگاه تاریخی ایران تا قرن دهم هجری.

هدف‌های درسی در پایه سوم متوسطه

الف) هدف‌های شناختی

۱. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین تحولات سیاسی- اجتماعی ایران و جهان از قرن دهم هجری تاکنون، با تأکید بر تاریخ ایران؛

۲. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین تحولات فرهنگی و تمدنی ایران و جهان از قرن دهم تاکنون با تأکید بر تاریخ ایران؛

۵. توانایی استدلال درباره اهمیت تاریخی ایران و منافع ملی؛

۶. توجه و حساسیت عملی نسبت به میراث تمدنی و فرهنگی بشر به‌ویژه، میراث فرهنگی و تمامیت ارضی کشور.

هدف‌های درسی در پایه دوم متوسطه

الف) هدف‌های شناختی

۱. تعمیق آشنایی با مفهوم زمان، تغییر، تحول و تداوم در تاریخ؛

۲. تعمیق آشنایی با علت‌های اهمیت مطالعه تاریخ و نقش آن در زندگی انسان؛

۳. آشنایی با روش کار تاریخ‌نویسان و مهم‌ترین منابع دست‌یابی به اطلاعات تاریخی؛

۴. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین تحولات سیاسی- اجتماعی ایران و جهان، از قدیم‌ترین اعصار تا قرن دهم هجری (شانزدهم میلادی)؛

۵. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین تحولات فرهنگی و تمدنی ایران و جهان تا قرن دهم هجری با تأکید بر تاریخ ایران؛

۶. آشنایی با جایگاه ایران و ایرانیان در تاریخ جهانی تا قرن دهم هجری؛

۷. درک تحول و تداوم در تاریخ ایران تا قرن دهم هجری؛

۸. درک تحول و تداوم در تاریخ تمدن بشری تا قرن دهم هجری؛

۹. تعمیق آشنایی با نقش پیامبران در تاریخ بشر؛

۱۰. درک علت‌های پیدایش و زوال تمدن‌ها و دولت‌ها تا قرن دهم هجری؛

۱۱. تعمیق آشنایی با جغرافیای تاریخی ایران و جهان تا قرن دهم هجری؛

۱۲. تعمیق آشنایی با مشهورترین شخصیت‌ها و افراد مؤثر در تاریخ ایران و جهان تا قرن دهم هجری؛

۱۳. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین آثار و بناهای تاریخی ایران و جهان تا قرن دهم هجری؛

۱۴. آشنایی با نقش اسلام و تعالیم اسلامی در تحولات تاریخی تا قرن دهم هجری؛

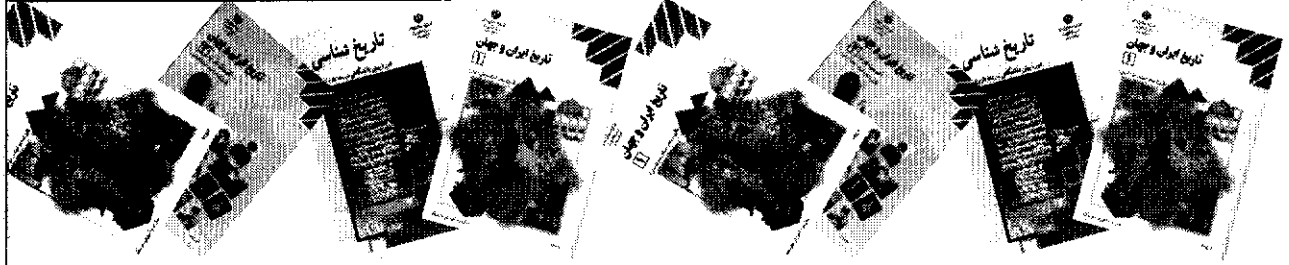
۱۵. آشنایی با نقش ایرانیان در شکل‌گیری و شکوفایی تمدن اسلامی.

ب) هدف‌های نگرشی و ارزشی

۱. علاقه‌مندی به مطالعه تاریخ و میراث فرهنگی؛

۲. تقویت حس خودشناسی و خداشناسی از طریق تأمل در تاریخ دوره مورد نظر و عبرت‌آموزی از آن؛

۳. بزرگداشت شخصیت‌های تاریخی، نظیر پیامبران و امامان

انقلاب اسلامی؛

۷. تقویت نگرش مثبت به رهبری امام خمینی (ره) و نظام ولایت فقیه.

(ج) هدف‌های مهارتی

۱. توانایی نسبی برای تجزیه و تحلیل رویدادهای مهم تاریخی قرن‌های جدید و دوره معاصر و اوضاع کنونی جهان؛
۲. توانایی مطالعه روشمند و مؤثر نوشته‌های تاریخی مربوط به تاریخ در قرن‌های جدید و دوره معاصر؛
۳. توانایی انجام یک پژوهش ساده تاریخی و ارائه گزارش درباره موضوعات تاریخی مربوط به قرن‌های جدید و دوره معاصر؛
۴. توانایی تجزیه، تحلیل و مقایسه عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای تاریخی و بهره‌گیری علمی از آثار و منابع تاریخی؛
۵. مشارکت فعالانه در برنامه‌های ملی و دینی؛
۶. توانایی تشخیص دشمنان کشور و اسلام؛
۷. توجه و حساسیت عملی نسبت به تمامیت ارضی کشور و ارزش‌های ملی-دینی.

اهداف جزئی در پایه دوم متوسطه (تحلیل هدف‌های شناختی)

- ۱-۱. تعمیق آشنایی با اندازه‌گیری‌های گوناگون زمان؛
 - ۲-۱. تعمیق آشنایی با چگونگی تغییرات جامعه‌ها در طول زمان؛
 - ۳-۱. تعمیق آشنایی با مفهوم تداوم در تاریخ؛
 - ۱-۲. آشنایی با چگونگی ارتباط زندگی کنونی انسان با گذشته او؛
 - ۲-۲. آشنایی اجمالی با علم تاریخ؛
 - ۳-۲. تعمیق آشنایی با فایده‌های مطالعه تاریخ و نقش آن در حفظ و تداوم تمدن بشری؛
 - ۱-۳. آشنایی با اخبار و آثار تاریخی به عنوان منابع بررسی تاریخ؛
 - ۲-۳. آشنایی با شیوه‌های ثبت و ضبط اخبار و آثار تاریخی؛
 - ۳-۳. آشنایی اجمالی با ارزیابی و کاربرد اخبار و آثار تاریخی؛
 - ۴-۳. آشنایی با تقسیم‌بندی‌های معروف تاریخ ایران و جهان؛
 - ۱-۴. آشنایی اجمالی با دوره ماقبل تاریخ زندگی انسان؛
 - ۲-۴. آشنایی با مهم‌ترین حکومت‌های شناخته شده جهان (در ایران، بین‌النهرین، سواحل مدیترانه، یونان، روم، چین، هند و...)
- تا قرن دهم هجری؛

۳. درک تحول و تداوم در تاریخ ایران و جهان از قرن دهم تاکنون؛

۴. تعمیق آشنایی با استعمار و امپریالیسم جهانی و تأثیر آن در تاریخ معاصر ایران؛

۵. تعمیق آشنایی با قیام‌ها و نهضت‌های سیاسی-اجتماعی و مبارزات ضداستعماری و ضداستبدادی در تاریخ ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی؛

۶. تعمیق آشنایی با علت‌ها و تاریخچه‌ی انقلاب اسلامی و رهبری امام خمینی (ره)؛

۷. تعمیق آشنایی با نقش دین و علمای دینی ایران از دوره صفویه تاکنون؛

۸. تعمیق آشنایی با نقش زنان در تاریخ معاصر ایران و جهان؛

۹. تعمیق شناخت دشمنان انقلاب اسلامی و شیوه‌های مقابله با آنان؛

۱۰. آشنایی با پیامدها و دستاوردهای داخلی و خارجی انقلاب اسلامی؛

۱۱. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین شخصیت‌های تاریخی ایران و جهان در قرن‌های جدید و دوره معاصر با تأکید بر تاریخ ایران؛

۱۲. آشنایی با جغرافیای تاریخی ایران و جهان در قرن‌های جدید و دوره معاصر؛

۱۳. شناخت مهم‌ترین مسائل و بحران‌های سیاسی-اجتماعی جهان امروز؛

۱۴. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین آثار و بناهای تاریخی ایران و جهان از قرن دهم هجری تاکنون.

(ب) هدف‌های نگرشی و ارزشی

۱. تقویت حس خودباوری ملی و دینی و آمادگی برای دفاع از کشور؛
۲. تقویت عبرت‌آموزی از رویدادهای تاریخی قرن‌های جدید و دوره معاصر و مؤثر ساختن تاریخ در زندگی و عمل؛
۳. افزایش علاقه به مطالعه تاریخ به‌ویژه تاریخ ایران و جهان در قرن‌های جدید و دوره معاصر؛
۴. ایجاد حساسیت به رویدادها و تحولات سیاسی-اجتماعی عصر حاضر؛
۵. الهام‌پذیری از زندگی و مبارزات مردم و شخصیت‌های بزرگ قرن‌های جدید و دوره معاصر، در زندگی فردی و اجتماعی و بیزاری از ستمگران و خائنان؛
۶. تقویت روحیه مبارزه با استکبار جهانی و دشمنان ایران و

- عصر رنسانس؛
- ۳-۴. آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی- نظامی ایران در زمان ایلامی ها و مادها؛
- ۴-۴. آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی- نظامی ایران در زمان هخامنشیان؛
- ۵-۴. آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی- نظامی ایران در زمان اشکانیان؛
- ۶-۴. آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی- نظامی ایران در زمان ساسانیان؛
- ۷-۴. آشنایی خاص با اوضاع سیاسی- اجتماعی ایران در دو قرن اول هجری؛
- ۸-۴. تعمیق آشنایی با اوضاع سیاسی- اجتماعی ایران از قرن دوم تا قرن چهارم هجری؛
- ۹-۴. تعمیق آشنایی با اوضاع سیاسی- اجتماعی ایران در عصر حکومت ترکان؛
- ۱۰-۴. تعمیق آشنایی با اوضاع سیاسی- اجتماعی ایران از حمله مغول تا تأسیس دولت صفوی؛
- ۱۱-۴. آشنایی با چگونگی ظهور اسلام و تاریخ صدر اسلام؛
- ۱۲-۴. آشنایی با فتوحات مسلمانان و چگونگی گسترش اسلام؛
- ۱۳-۴. آشنایی با اوضاع سیاسی- اجتماعی جهان اسلام در دوره بنی امیه؛
- ۱۴-۴. تعمیق آشنایی با اوضاع جهان اسلام در دوره عباسیان؛
- ۱۵-۴. آشنایی با اوضاع سیاسی- اجتماعی اروپا در قرون وسطی و عصر رنسانس؛
- ۱۶-۴. آشنایی با علت ها و نتیجه های جنگ های صلیبی؛
- ۱-۵. آشنایی با وضع علمی و آموزشی در ایران باستان؛
- ۲-۵. آشنایی با وضع علمی و آموزشی بعد از اسلام تا قرن دهم هجری؛
- ۳-۵. آشنایی با وضع هنر، معماری و صنعت در ایران باستان؛
- ۴-۵. آشنایی با وضع هنر، معماری و صنعت در ایران بعد از اسلام تا قرن دهم هجری؛
- ۵-۵. آشنایی با ادیان ایران باستان با تأکید بر اندیشه های زردشت؛
- ۶-۵. آشنایی با چگونگی زندگی مردم و طبقات اجتماعی در ایران باستان؛
- ۷-۵. آشنایی با تشکیلات سیاسی، اداری و مالی در ایران باستان؛
- ۸-۵. آشنایی با فرهنگ و تمدن در بین النهرین، مصر، هند، چین، یونان و روم باستان؛
- ۹-۵. آشنایی با وضع تمدنی و فرهنگی اروپا در قرون وسطی و
- ۱۰-۵. آشنایی با چگونگی ظهور مسیحیت و نقش آن در زندگی اروپاییان تا قرن ۱۶ میلادی؛
- ۱۱-۵. آشنایی با علت ها، زمینه ها و نتیجه اکتشافات جغرافیایی؛
- ۱۲-۵. آشنایی با تعاملات فرهنگی و تمدنی ملت های مختلف از دوران باستان تا قرن دهم هجری؛
- ۱-۶. آشنایی با جایگاه سیاسی- نظامی ایران در جهان باستان به عنوان یکی از قدرت های بزرگ؛
- ۲-۶. آشنایی با جایگاه فرهنگی و تمدنی ایران در جهان تا قرن دهم هجری و خدمات ایرانیان به تمدن بشری در دوره مورد نظر؛
- * از آن جا که هدف های شماره ۷ و ۸ ناظر به محتوای خاصی نیستند و روح کلی برنامه درسی و کتاب درسی هستند، قابل تحلیل به هدف های جزئی نیستند؛
- ۱-۹. آشنایی با نقش آموزه های پیامبران در تاریخ؛
- ۲-۹. آشنایی با نقش حضرت محمد(ص) در تاریخ بشر؛
- ۱-۱۰. آشنایی با عوامل اقتصادی پیدایش و زوال تمدن ها و دولت ها تا قرن دهم هجری؛
- ۲-۱۰. آشنایی با عوامل فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی پیدایش و زوال تمدن ها و دولت ها تا قرن دهم هجری؛
- ۳-۱۰. آشنایی با عوامل سیاسی- نظامی پیدایش و زوال تمدن ها تا قرن دهم هجری؛
- ۴-۱۰. آشنایی با علت های اقتصادی پیدایش، پیشرفت و زوال تمدن ها تا قرن دهم هجری؛
- ۱-۱۱. تعمیق آشنایی با فلات ایران و اهمیت تاریخی آن؛
- ۲-۱۱. تعمیق آشنایی با شهرهای بزرگ ایران در دوران باستان و دوره اسلامی تا قرن دهم هجری؛
- ۳-۱۱. تعمیق آشنایی با راه های ارتباطی ایران و جهان، (مانند راه شاهی و جاده ابریشم)؛
- ۴-۱۱. تعمیق آشنایی با مهم ترین شهرهای جهان تا قرن دهم هجری؛
- ۵-۱۱. تعمیق آشنایی با مرزهای سیاسی ایران و کشورهای دیگر تا قرن دهم هجری؛
- ۶-۱۱. تعمیق آشنایی با نقش عوامل جغرافیایی در حیات تمدن ها و دولت ها تا قرن دهم هجری؛
- ۱-۱۲. تعمیق آشنایی با معروف ترین چهره های سیاسی- نظامی ایران و جهان تا قرن دهم هجری؛

- ۷-۱. تعمیق آشنایی با چگونگی زندگی مردم ایران در دوره صفویه و افشاریه؛
- ۸-۱. آشنایی با چگونگی زندگی مردم ایران در دو قرن اخیر؛
- ۹-۱. آشنایی با اوضاع سیاسی و اجتماعی عثمانی ها و گورکانیان هند؛
- ۱۰-۱. آشنایی با اوضاع سیاسی و اجتماعی اروپا در قرن های جدید؛
- ۱۱-۱. تعمیق آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی جهان در قرن های ۱۸ و ۱۹؛
- ۱۲-۱. آشنایی با علت و نتیجه جنگ های جهانی اول و دوم و تأثیر آن ها در ایران؛
- ۱۳-۱. آشنایی با تحولات جهان در دوران جنگ سرد و پس از آن؛
- ۱-۲. آشنایی با وضع تمدنی و فرهنگی اروپا در قرن های جدید؛
- ۲-۲. آشنایی با وضع تمدنی و فرهنگی امپراتوری عثمانی؛
- ۳-۲. آشنایی با علت ها و زمینه های انقلاب صنعتی و چگونگی گسترش آن؛
- ۴-۲. آشنایی با علت انقلاب فرانسه و پیامدهای آن؛
- ۵-۲. آشنایی با سیر تحول تشکیلات سیاسی-اداری و مالی ایران در دوره صفویه؛
- ۶-۲. آشنایی با سیر تحول تشکیلات سیاسی-اداری و مالی ایران در دوره افشاریه و زندیه؛
- ۷-۲. آشنایی با سیر تحول تشکیلات سیاسی-اداری و مالی ایران در دوره قاجار و پهلوی؛
- ۸-۲. آشنایی با وضع اقتصادی ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی؛
- ۹-۲. آشنایی با وضع علمی و آموزشی ایران در دوره صفویه؛
- ۱۰-۲. آشنایی با وضع علمی و آموزشی ایران از دوره افشاریه تا انقلاب اسلامی؛
- ۱۱-۲. آشنایی با مهم ترین تحولات علمی و فرهنگی جهان در قرن های جدید و دوره معاصر؛
- ۱۲-۲. آشنایی با مهم ترین تحولات اقتصادی جهان در قرن های جدید؛
- ۱۳-۲. آشنایی با مهم ترین تحولات اقتصادی جهان در دو قرن اخیر؛
- *- از آن جا که هدف شماره ۳ ناظر به محتوای خاصی نیست و روح کلی برنامه درسی و کتاب درسی است، قابل تحلیل به هدف های

- ۲-۱۲. تعمیق آشنایی با شخصیت های مذهبی و علمی ایران و جهان تا قرن دهم هجری؛
- ۱-۱۳. تعمیق آشنایی با آثار و بناهای تاریخی ایران تا قرن دهم هجری؛
- ۲-۱۳. تعمیق آشنایی با آثار و بناهای اسلامی از آغاز تا قرن دهم هجری؛
- ۳-۱۳. تعمیق آشنایی با آثار و بناهای مهم جهان تا قرن پانزدهم میلادی؛
- ۱-۱۴. آشنایی با علت ها و زمینه های شکل گیری تمدن اسلامی و دستاوردهای آن؛
- ۲-۱۴. آشنایی با تشکیلات سیاسی-اداری و مالی ایران از قرن دوم تا قرن دهم هجری؛
- ۳-۱۴. آشنایی با نقش تعالیم اسلامی در شکل گیری و توسعه تمدن مسلمانان؛
- ۴-۱۴. آشنایی با نقش اسلام در دگرگون شدن زندگی اعراب؛
- ۵-۱۴. آشنایی با تأثیر تعالیم اسلامی بر جامعه ایران؛
- ۶-۱۴. آشنایی با نقش اسلام در تحولات سیاسی-نظامی جهان تا قرن دهم هجری؛
- ۱-۱۵. آشنایی با تأثیر تشکیلات سیاسی و اداری ایران باستان در جامعه های مسلمان؛
- ۲-۱۵. آشنایی با تأثیر تشکیلات اقتصادی ایران باستان در جامعه های مسلمان؛

اهداف جزئی در پایه سوم متوسطه (تحلیل اهداف شناختی)

- ۱-۱. تعمیق آشنایی با اوضاع سیاسی-اجتماعی ایران در عصر صفوی؛
- ۲-۱. تعمیق آشنایی با اوضاع سیاسی-اجتماعی ایران در دوره های افشاریه و زندیه؛
- ۳-۱. تعمیق آشنایی با مهم ترین رویدادهای سیاسی-نظامی ایران در دوره قاجار؛
- ۴-۱. تعمیق آشنایی با مبانی و چگونگی مناسبات خارجی ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی؛
- ۵-۱. آشنایی با سیر اندیشه سیاسی در ایران از صفویه تا انقلاب اسلامی؛
- ۶-۱. تعمیق آشنایی با حکومت پهلوی و عملکرد آن؛

جهان؛

۸-۲. آشنایی با نقش زنان در تحولات سیاسی، نهضت‌ها و قیام‌های قرن‌های جدید و دوره معاصر ایران و جهان؛
 ۸-۳. آشنایی ویژه با نقش زنان در انقلاب اسلامی ایران و تحولات پس از آن (جنگ تحمیلی و...)
 ۹-۱. شناخت انواع توطئه‌های آمریکا و دیگر قدرت‌ها علیه انقلاب اسلامی؛

۹-۲. شناخت جریان‌های ضدانقلاب داخلی؛
 ۹-۳. شناخت شیوه‌های مقابله با دشمنان انقلاب اسلامی؛
 ۱۰-۱. آشنایی با تحولات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بعد از انقلاب اسلامی؛

۱۰-۲. آشنایی با پیامدهای سیاسی انقلاب اسلامی؛
 ۱۰-۳. آشنایی با تأثیرات انقلاب اسلامی ایران در دیگر کشورها؛
 ۱۱-۱. تعمیق آشنایی با مهم‌ترین چهره‌های سیاسی ایران و جهان در قرن‌های جدید و دوره معاصر؛

۱۱-۲. تعمیق آشنایی با معروف‌ترین اندیشمندان و متفکران ایران و جهان در قرن‌های جدید و دوره معاصر؛
 ۱۱-۳. تعمیق آشنایی با رهبران نهضت‌های ضداستبدادی و ضداستعماری ایران و جهان در دو قرن اخیر؛

۱۲-۱. آشنایی با تغییرات مرزی ایران در دوره قاجار؛
 ۱۲-۲. آشنایی با اهمیت خلیج فارس و پیوستگی تاریخی آن با خاک ایران؛

۱۲-۳. آشنایی با چگونگی تحول تقسیمات مرزی کشورهای جهان در دو قرن اخیر؛

۱۳-۱. آشنایی با بحران‌های اجتماعی و فرهنگی عصر حاضر؛
 ۱۳-۲. آشنایی با بحران‌های جهانی نظیر؛ بحران جمعیت، آلودگی هوا، مواد مخدر و...؛

۱۳-۳. آشنایی با راه‌های نجات زندگی بشر امروزی از بحران‌های موجود؛

۱۴-۱. تعمیق آشنایی با آثار و بناهای تاریخی ایران از صفویه تاکنون؛

۱۴-۲. تعمیق آشنایی با آثار و بناهای تاریخی جهان در قرون جدید و دوره معاصر.

(ادامه دارد)

جزئی نیست؛

۴-۱. آشنایی با مناسبات اقتصادی و سیاسی کشورهای جهان در پایان قرن هجدهم میلادی؛
 ۴-۲. آشنایی با علت و چگونگی گسترش استعمار و استعمارگری در قرن نوزدهم؛

۴-۳. آشنایی با تأثیر سیاست‌های استعماری در ایران عصر قاجار؛

۴-۴. آشنایی با علت و چگونگی شکل‌گیری امپریالیسم آمریکا؛
 ۴-۵. آشنایی با عملکرد آمریکا در کشورهای دیگر در نیم قرن اخیر، به ویژه ایران؛

۴-۶. آشنایی با مهم‌ترین مبارزات ضداستعماری ملت‌های جهان؛

۵-۱. آشنایی با علت‌های نهضت تنباکو و پیامدهای آن؛
 ۵-۲. آشنایی با علت و نتیجه انقلاب مشروطیت ایران؛
 ۵-۳. آشنایی با قیام‌های خیابانی، جنگل، نهضت ضداستعماری جنوب، فداییان اسلام و...؛

۵-۴. آشنایی با چگونگی و نتیجه نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران؛

۵-۵. تعمیق آشنایی با علت‌ها و نتیجه نهضت پانزدهم خرداد ۱۳۴۲؛

۵-۶. تعمیق آشنایی با مبارزات سیاسی، نظامی و فرهنگی بارزیم پهلوی در فاصله سال‌های ۴۳ تا ۵۶؛

۶-۱. تعمیق آشنایی با علت‌های وقوع انقلاب اسلامی در سال‌های ۵۶ و ۵۷؛

۶-۲. تعمیق آشنایی با نقش امام خمینی در رهبری انقلاب اسلامی؛

۷-۱. آشنایی با نقش دین و علمای مذهبی در رویدادهای سیاسی-اجتماعی ایران پیش از مشروطیت (نظیر جنگ‌های ایران و روس، مبارزه با امتیازات و...)
 ۷-۲. آشنایی با نقش دین و علمای مذهبی در انقلاب مشروطیت ایران؛

۷-۳. آشنایی با نقش دین و علمای مذهبی در نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران؛

۷-۴. آشنایی با ماهیت مذهبی نهضت پانزدهم خرداد ۴۲ و رهبری آن؛

۷-۵. آشنایی با ماهیت مذهبی انقلاب اسلامی و رهبری آن؛

۸-۱. آشنایی با نقش اجتماعی زنان در تاریخ معاصر ایران و

